

ÖSS, YDS, LGS, KPSS, KPDS, vs...

2005-08-03 09:46:56

Bir vesile ile yukarıdaki sınavlardan birine muhatap olmamış bir Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı var mı bilmiyorum. Kendimiz, çocuklarımız ya da yakınlarımızdan biri mutlaka bu sınavların sonuçlarından olumlu ya da olumsuz yönde etkilenmiştir. İş hayatındaki artan rekabete paralel olarak da olumsuz etkilenenlerin sayısı giderek artmaktadır. Artan hayal kırıklıkları beraberinde toplumsal tepkileri getirmektedir.

Geçtiğimiz günlerde hem üniversitelere hem de hem de liselere giriş sınavlarının sonuçları belli oldu. Yine her zamanki gibi sınavlara girenlerin önemli bir çoğunluğu başarılı olmadı. Hemen akabinde bir kısım uzmanlar ya da politikacılar çıkıp sınav sistemini eleştirmeye başladılar. Yapılan en klasik eleştiri insan hayatının 3 saatlik bir sınava başlanmasının yanlışlığıydı. Bu görüşü savunanlar üniversite sayısının arttırılmasını, sınavların kaldırılmasını savunmaktaydı. Lise düzeyinde sınavlara giren çocuklar için yapılan en klasik eleştiri ise 'o yaştaki çocukların birer yarış atı gibi yetiştirilmesi' şeklinde dile getiriliyordu. Eleştirilerin ortak noktası sınav sistemine bir alternatif getirememesi; önerilerin ya uygulanmasının mümkün olmaması ya da sonucu değiştirmemesiydi.

Önce şu soruyu sorarak başlayalım: Sınavları kaldırmak mümkün mü? Evet. Okulların kontenjanı bu okullara gitmek isteyenlerin sayısına eşitse ve okulların kalitesi aynı ise mümkündür. Ancak her isteyen istediği okula gitmesi arzulan bir şey değildir. Çünkü hava gibi herkesin bir emek sarf etmeden ulaşabileceği şeylerin hiçbir ekonomik değeri yoktur. Bu yüzden eski Sosyalist ülkelerde üniversite mezunlarının toplam nüfusa oranı çok yüksek olmasına rağmen önemli bir kısmı hâlâ çok düşük ücretlere çalışmaktadırlar. Sadece kısıtlı olan şey çaba sarfetmeye değerdir.

Bir malın talebi arzından fazlaysa, kısıtlı olan arzın talep edenler arasında nasıl dağıtılacağı sorunu ortaya çıkar. İktisatta yıllardır yapılan tartışmaların özünde de bu vardır. Kısıtlı arzı çok sayıdaki talep eden arasında nasıl paylaşacağız? Bu soruya iki temel çözüm önerisi vardır. Birinci çözüm piyasa mekanizmasıdır. Bu çözümde sınırlı kaynak bedelini ödemek isteyenler arasında dağıtılır. Tabii ki o bedeli ödemek istemeyenler ya da ödeyemeyenler o mala sahip olamazlar. Örneğin parasını ödeyemezsen istediğin otomobili alamazsın. Bu yüzden bazıları otomobil sahibi olamazlar. İkinci çözüm, kaynakların idari kararlarla dağıtılmasıdır. Malın kura ya da sınavla dağıtılması ise bir idari dağıtım mekanizmasıdır. Yöntemin ne olacağını kaynağın idaresinde yetkilendirilmiş kişiler tarafından belirlenir. Kaynaklar idari kararlarla dağıtıldığında da yine bazılar? mahrum kalacaktır. Sonuçta, yöntem ne olursa olsun, eğer talep arzdan fazlaysa bazıları o malın tüketiminden mahrum kalacaktır.

Konu otomobil olduğunda kimse piyasa dışında bir çözüm tartışmamakta, ancak eğitim olunca piyasa çözümüne çoğu kimse sıcak bakmamaktadır. Parası olmayanların otomobile binememesi fazla sorun olmazken, parası olmayanların okuyamaması insanları rahatsız etmektedir. Okul kontenjanlarını piyasa mekanizması ile dağıtmanın uygun olmadığını düşünüyorsak, idari kararlarla dağıtmaktan başka çare yoktur. Söz konusu eğitim olunca bir bilgi sınavı en iyi idari kaynak dağıtım çözümü gibi gözükmektedir. Çünkü, kaynak kısıtlıysa bunu en iyi kullanacak, en yetenekli kişilere vermek gerekir. Fakat hayattaki başarının sınavlara bağlanması bazıları rahatsız etmektedir.

Sınavdan şikayet edenlerin aklına gelen ilk çözüm üniversite sayısını arttırmak olmaktadır. Bu çözüm öğrencilerin ve velilerin çok hoşuna gittiği için politikacılar tarafından sıklıkla dile getirilmektedir. Kulağa hoş gelse de üniversite sayısını arttırmak öğrencilerin muhatap oldukları sınav sayısını azaltmayacaktır. Öncelikle üniversiteler arasındaki kalite farkları nedeniyle tüm öğrenciler en iyi üniversitelere gitmek isteyecek fakat bu üniversitelerin alabileceği öğrenci sayısı sınırlı olduğu için kaliteli üniversitelere giriş için ya sınav ya da piyasa çözümü işletilecektir.

Varsayalım ki, üniversiteler arasındaki kalite farkını da gidermeyi başardık. Bu durumda gerçekten herkes üniversiteye girebilecektir. Ancak bu kadar üniversite mezununa iş imkanı sağlayamaz isek, işverenler çalışanlardan üniversite diploması yanında başka nitelikler talep edecekler. Bunlara sahip olmak için çalışanlar ilave nitelikler elde etmek birbirleri ile yarışmak zorunda kalacaklardır. Sonuçta rekabet bir adım ileriye taşınmış olacaktır. Nitekim bundan 20 yıl önce lise mezunları bankalarda çalışabilirken, lise eğitiminin yaygınlaşmasına paralel olarak, günümüzde aynı işi üniversite mezunları yapmaktadırlar. Hatta üniversitelerin de sayısı arttıkça işverenler gerekli olmasa bile aynı parayı verip mezunlar arasından yabancı dil bilenleri, bilgisayar uygulamalarına vakıf olanları işe almayı tercih etmektedirler.

Sonuç olarak, 'herkesi nasıl üniversiteye sokabiliriz?' sorusu veya 'çocuklar? yarış atı yapmayalım' temennisi sosyal ve ekonomik sorunlarımızı çözmemize yardımcı olmaz. Kıtlık değer yaratır, rekabet kaliteyi getirir. Asıl sorulması gereken 'nasıl bir sistem kuralım ki piyasaların talep ettiği eleman ihtiyacını karşılayalım?' 'eğitimde kaynakların optimal kullanımı için oluşturulması gereken mekanizma ne olmalıdır' sorularıdır. Yanlış sorular ise okullarda boşa harcanan hayatlar, niteliksiz mezunlar ve diplomalı işsizler olarak bize geri dönecektir.

Ticaret, 03.08.2005